

Erbjuder komvux det stöd eleverna har/borde ha rätt till?

Andreas Fejes

Professor i vuxenpedagogik

Linköpings universitet

Komvux funktioner och uppdrag

Komvux styrdokument

Skollagen

Förordningen om
vuxenutbildning

Läroplan för
vuxenutbildningen

Ämnesplaner och kursplaner

Skolverkets stödmaterial

Komvux funktioner

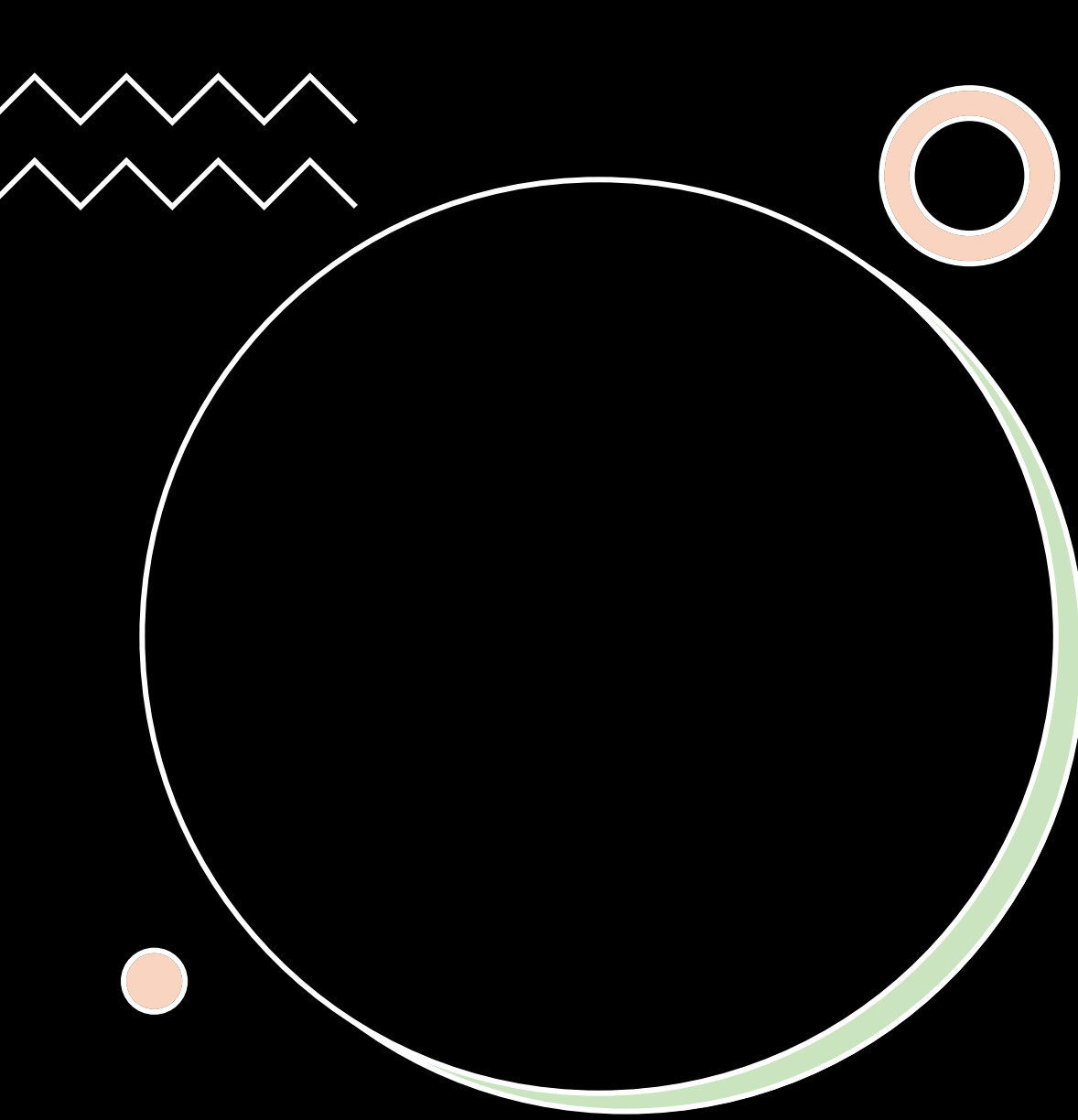
- Kompensatorisk funktion
- Demokratisk/Medborgerlig funktion
- Arbetsmarknadsfunktion
- Relationen dem emellan har skiftat över tid. Men idag ligger tyngdpunkten på den senare. Se t.ex.
<http://vuxenpedagogik.com/2019/09/26/vad-ar-livslangt-larande-varfor-och-for-vad/>

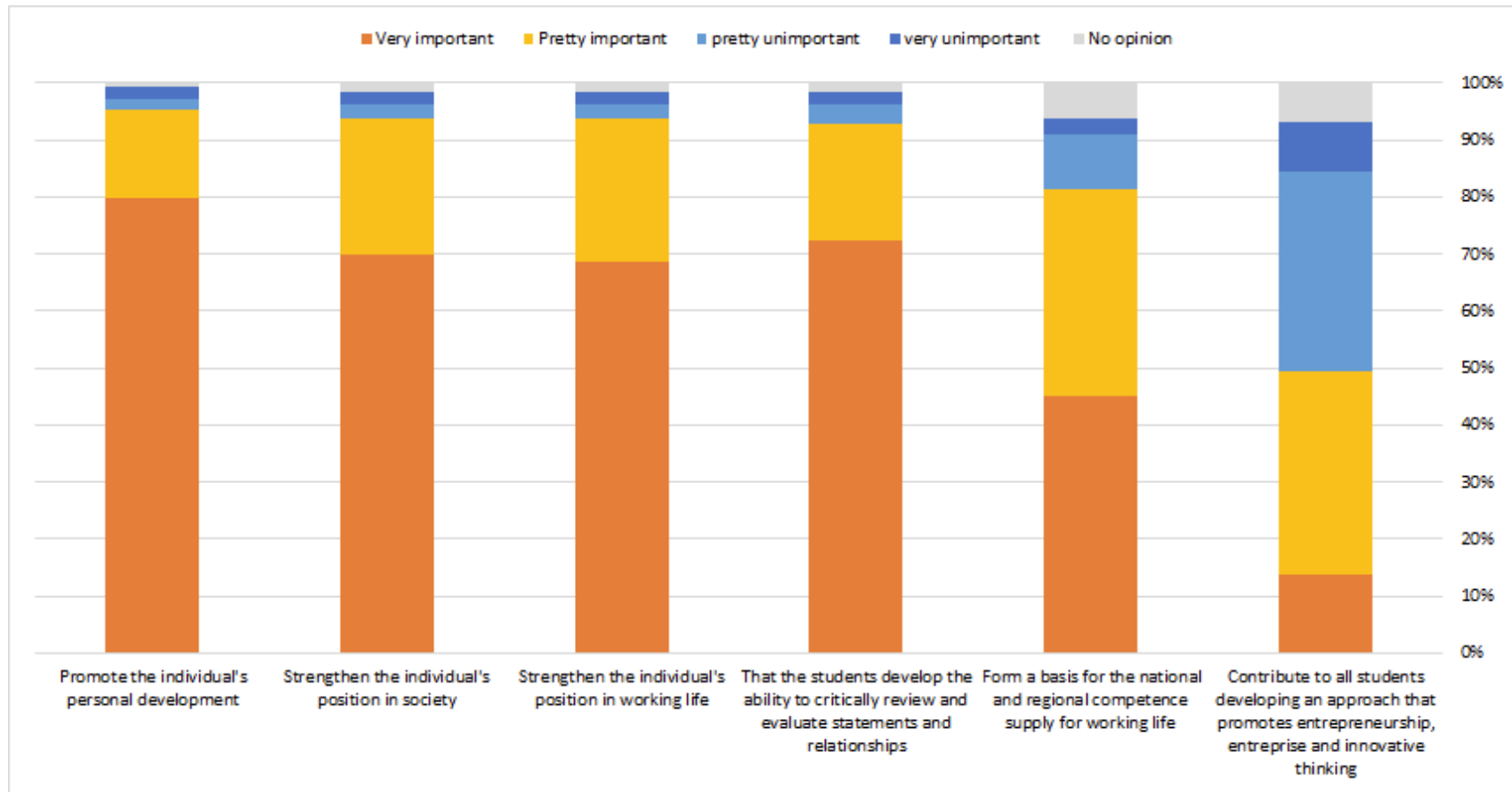

Målen med komvux enligt skollagen

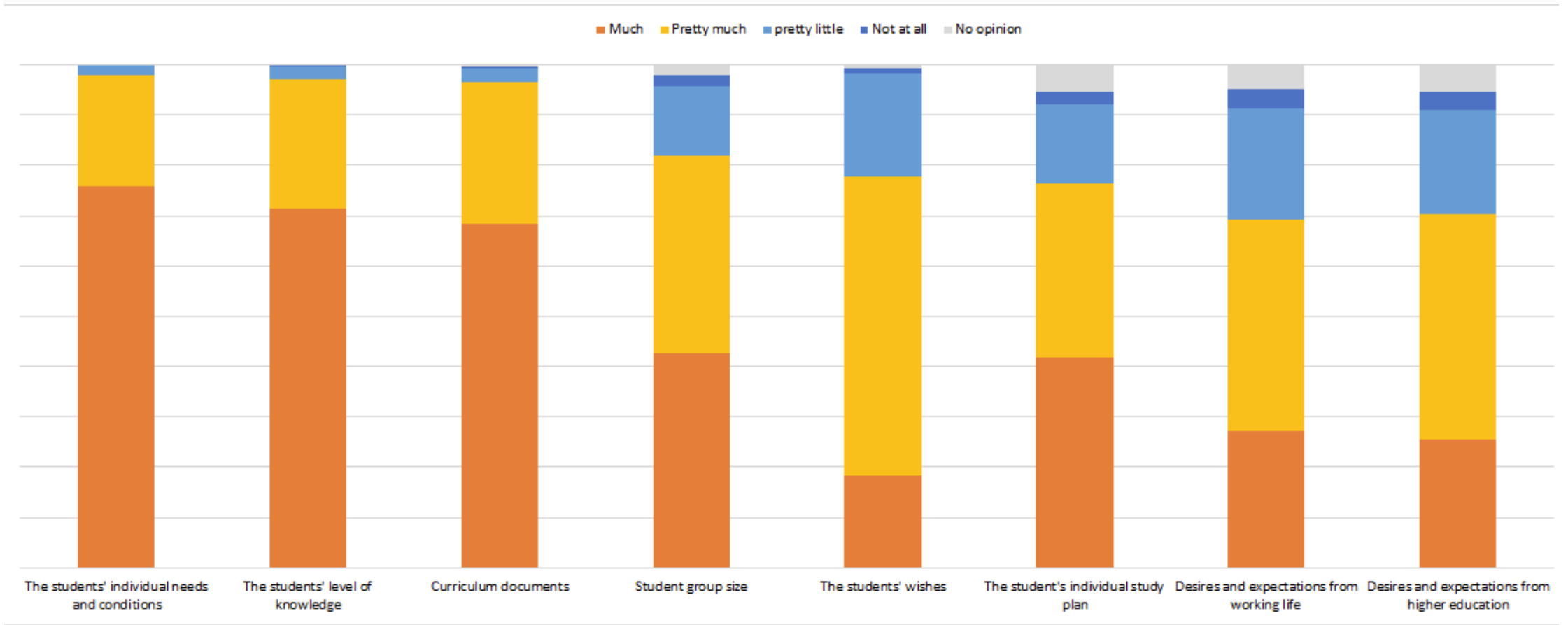
- Målen för den kommunala vuxenutbildningen är att
 - vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande,
 - vuxna ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling,
 - den ska ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning, och
 - den ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet.

-
- Utgångspunkten för utbildningen av en enskild elev ska vara elevens behov och förutsättningar. När det gäller kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå ska de som har störst behov av utbildning prioriteras.

How important are the following objectives for you when planning and implementing teaching?

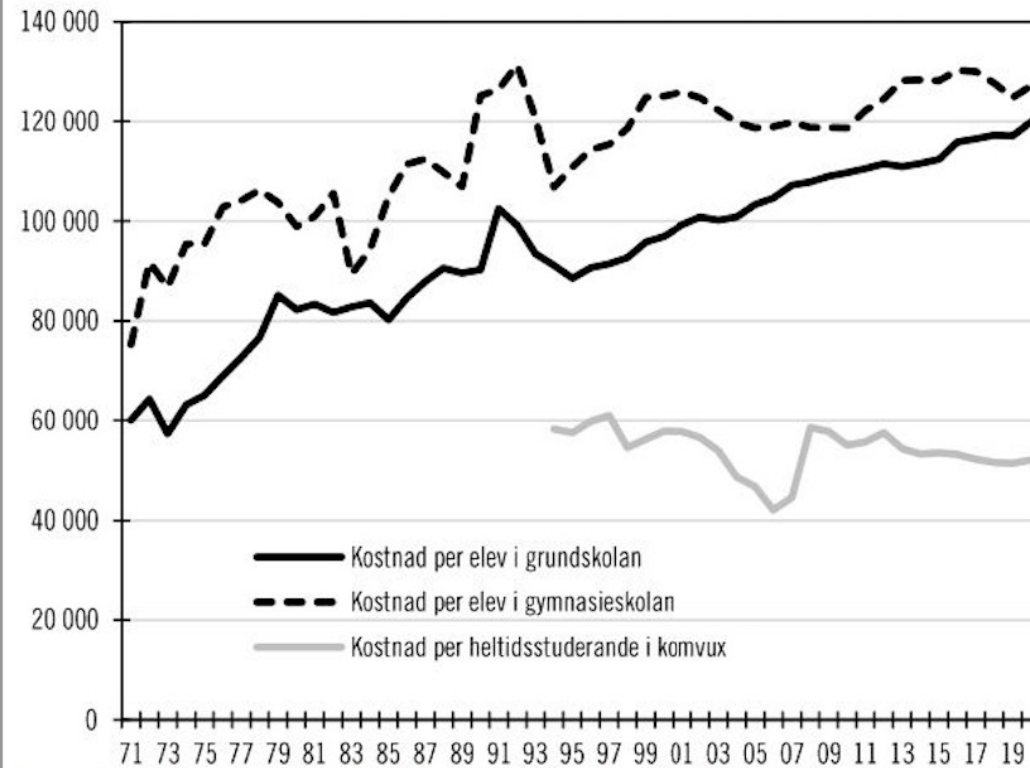

To what extent do you think it is important that teachers adapt their teaching to...

FINANSIERING

Figur 6.3 Kostnad per elev i grundskola, gymnasieskola och komvux 1970–2020

Fasta priser i 2020 års prisnivå

Anm.: I grundskolan ingår sameskolan. Med komvux avses här komvux på grundläggande och gymnasial

Komvux i siffror 2022

10

Antal elever i komvux 2022:
372 000

- 229 000 elever på gymnasial nivå
- 123 000 elever i sfi
- 66 600 elever på grundläggande nivå
- 3071 elever på anpassad utbildning

En del elever läser kurser inom flera delar varav summan av de fyra delarna blir större än antal elever totalt.

Komvux i siffror 2022

11

Stor andel av eleverna är födda utomlands

- sfi: 100%
- grundläggande nivå: 95%
- gymnasial nivå: 47%

Stor andel elever som studerar via distans

- sfi: 10%
- grundläggande nivå: 23%
- gymnasial nivå 36%

Komvux i siffror 2022

12

Varje elev läser i snitt 3,1 kurser per år.

- sfi: 1,2
- grundläggande nivå: 2,1
- gymnasial nivå: 3,8

Största kurserna

- Grundläggande nivå: svenska som andraspråk, engelska, matematik
- Gymnasial nivå: Svenska som andraspråk, engelska 6, gerontologi och geriatrik, psykologi 1
- Sfi: Studieväg 1 (21%), Studieväg 2 (42%), Studieväg 3 (37%)

Komvux i siffror 2022

13

Totalt 9929 lärare inom komvux
läsåret 2022/23:

- sfi: 3542
- grundläggande och gymnasial nivå:
6119
- särskild utbildning: 268

Andel lärare med pedagogisk
högskoleexamen:

- sfi: 73,6%
- grundläggande och gymnasial nivå:
67,8%,
- särskild utbildning: 83%

Komvux i siffror 2022

14

51% av alla kursdeltagare
läser en kurs i regi av
enskild anordnare.

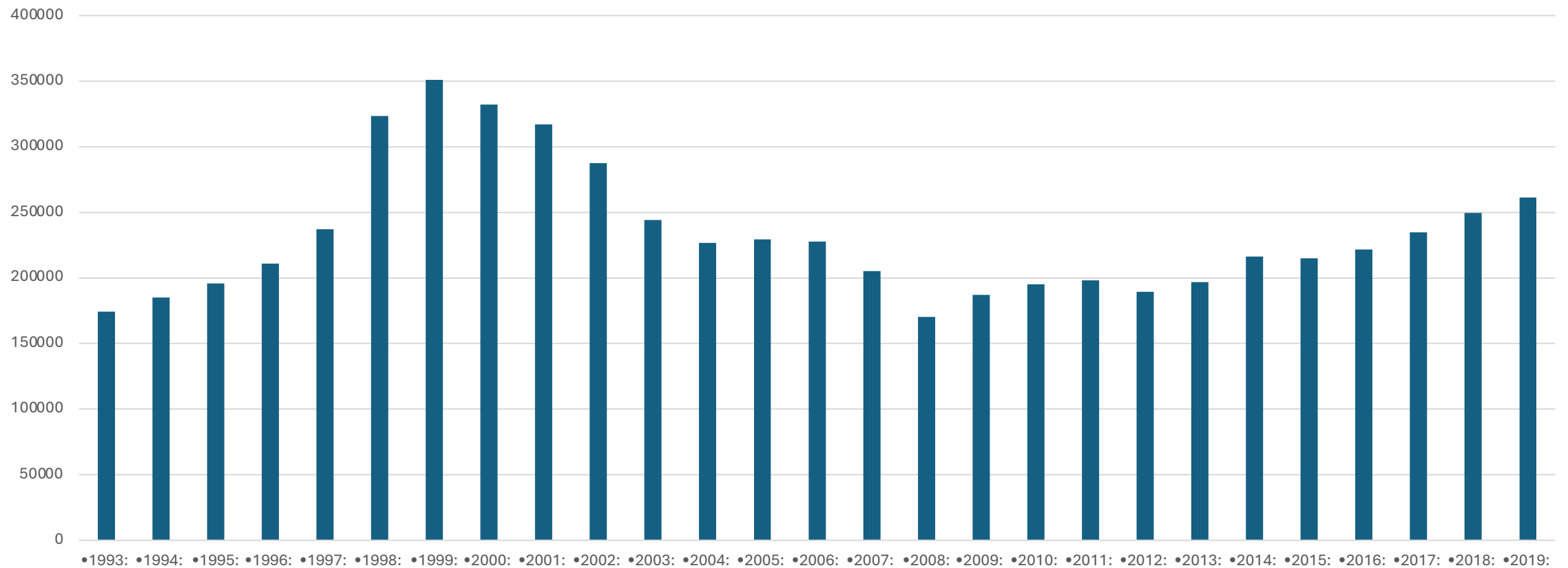
- sfi: 37%
- grundläggande nivå: 43,%
- gymnasial nivå: 55%

Större andel hos enskilda
anordnare i större städer

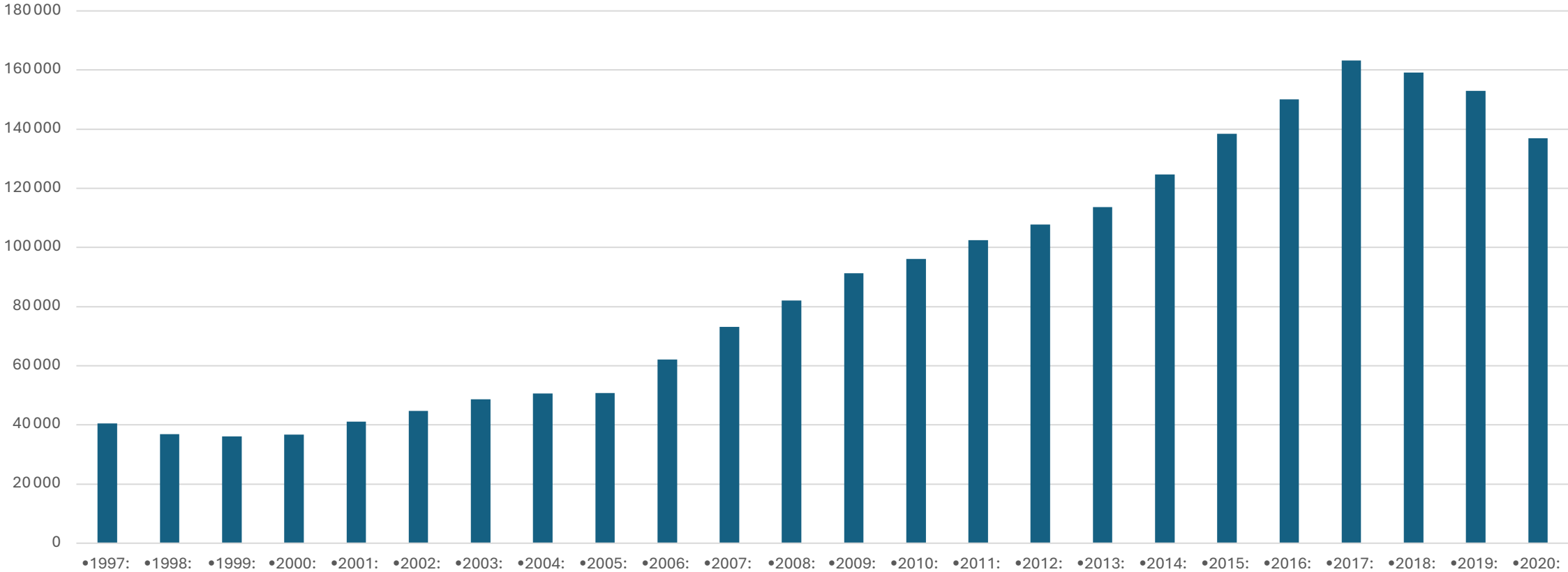

Komvux elever förändring över tid

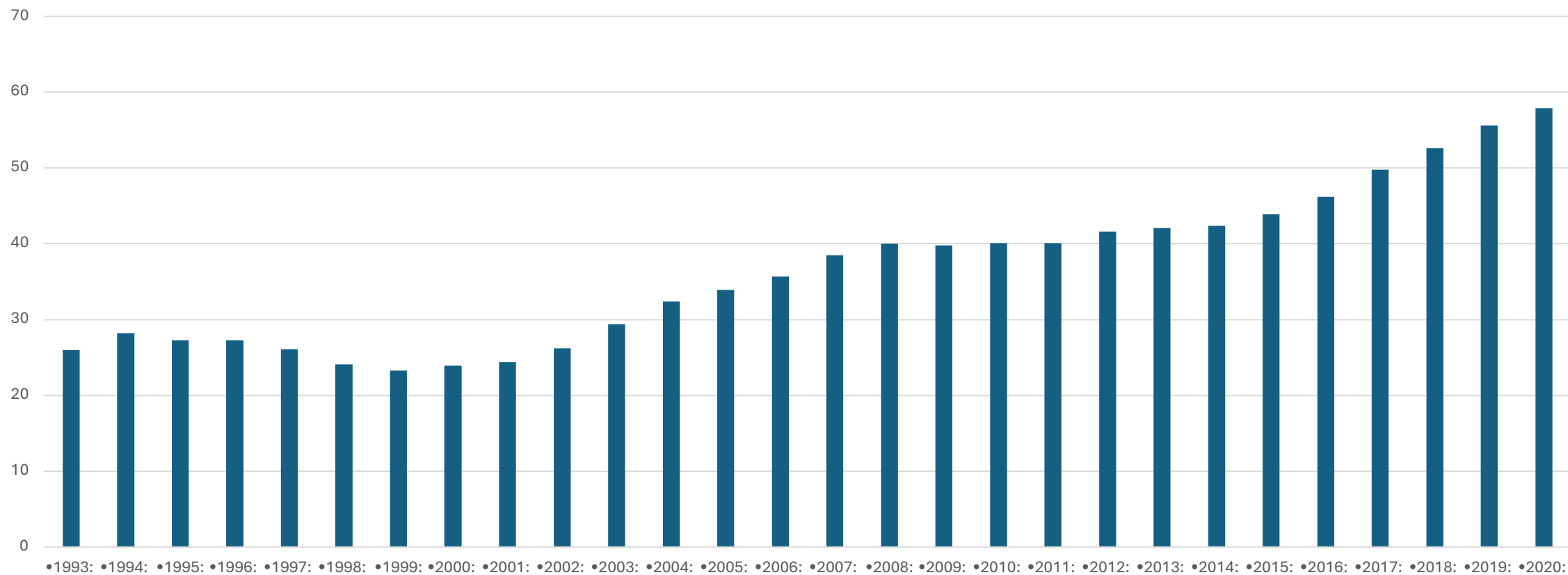
Antal elever i komvux exklusive sfi och komvux som särskild utbildningsform 1993-2019

Antal elever i sfi 1997-2020

Andel elever födda utomlands i komvux exklusive sfi och komvux som särskild utbildning 1993-2020

Frågor att
studera
närmare och
som säkerligen
flera här har
insikt i

- Elevgruppens komposition är idag väldigt annorlunda än tidigare.
 - Större andel född utomlands
 - Ökat antal elever med olika former av funktionsvariation
 - Ej längre så många ”konkurrenskompletterare”
- Därmed andra och kanske större behov
 - Hur ser det ut med specialpedagogiskt stöd inom komvux?
 - Hur ser tillgången till skolkurator ut?
 - Vilka andra extra stöd erbjuds och ges till elever?

Ramfaktorer som påverkar lärares arbete

Tid som ramfaktor

- Time for us, then, it sometimes feels that vocational training is a serial test. It sounds really boring but it's such a high pace and there are so many courses to be completed and grades, grades, grades! So, to go into depth and really pick out and explain the central in the context that is, you don't always have time. You bring everything up and you try, but time is definitely an issue in our education, I think. (Teacher in Health and social care at upper secondary level at a municipality school)

Tid som ramfaktor

- In addition, these 10-week courses, the students generally have such poor reading comprehension and vocabulary and knowledge that the comprehensive texts required in Swedish as a second language 3, it is not physically possible to read up in 10 weeks! ... This leaves far too much responsibility to me, you are always told: "Solve it in the team". And the politicians who decide, have no insight whatsoever into how the education works. How can anyone imagine running such a comprehensive course in adult education, as the courses are in [the regular] upper secondary school in 10 weeks! Or as the private organizer has here in town, five weeks! (Teacher in Swedish and Swedish as a second language at upper secondary level at a municipality school)

Elevgruppen som ramfaktor

- I just had a conversation with a guy here last week who said "I'm aiming for an A" but then I said "then what do you do to reach an A?". "This is what we're doing in class." But then I said that we solve the most problems at the E and C level. Because if I go up to A-level, I've lost too many. So, you must work yourself with A-tasks in the knowledge matrix to make sure you get there! I can help but I won't spend a lot of time on it because I lose too many then. (Teacher in English and Mathematics at upper secondary level at a municipality school)

Elevgruppen som ramfaktor

- There must always be an E-level as well. I guess that's the crux of the matter. I could do such tasks and those who can do them might be able to approach A-level, but I would leave a lot of people behind who wouldn't fix it at all probably. (Teacher in Social Studies, Philosophy, Religious Studies, and Sociology at upper secondary level at a private provider)

Läromedel som ramfaktor

- I use teaching materials and I have noticed that the students need to have teaching materials to get some kind of framework in the course, especially when I run flex because if they do not have any teaching material, it becomes very difficult. (Teacher in English at upper secondary level at a municipality school)
- At our school, we are not the ones who design the course. We have a learning platform that has done this for us. So, above all, we provide feedback. It is very noticeable, I think, that you work for a capitalist company. (Teacher in English at basic level at a private provider)

Marknadsorganisering som ramfaktor

- ... it has come up several times lately, this thing about the economy and how we get paid, because we get paid per grade and we get paid more per passing grade than we get for F or if we put a line under the line because we don't have a basis. There will be an incentive to set passing grades and it does not fit with the fact that you – well, we should not do that. After all, we must ensure that pupils actually know the knowledge requirements. There is an obvious contradiction there. (Teacher in Physics and Mathematics at upper secondary level at a private provider)

Marknadsorganisering som ramfaktor

- Yes, the whole equivalence disappears because there is no equivalence in someone who is an external actor having to make money, so the throughput must exist. There must be passing grades, otherwise you will not get new students and then you cannot go into the procurement war, as I call it. You can't because then you lose money. (Teacher in English and Swedish at upper secondary level at a municipality school)

Får eleven det denne har rätt till?

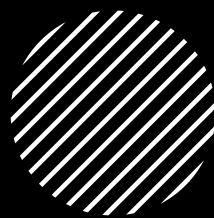
- För att få svar på frågan kan vi bland annat titta på:
 - Hur kommuner arbetar med att säkra ”kvaliteten”
 - Skolinspektionens granskningar
 - Hur lärare talar om den “kvalitet” som erbjuds deras elever

Skolinspektionens granskningar

Skolinspektionens tillsyn av anordnare

- Nytt uppdrag sedan 2022
- Nu ska även anordnare av kurser inom komvux granskas genom tillsyn.
- Första granskningen klar: Tillsyn av yrkesföreläsutbildning inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå
- 28 huvudmän – 29 anordnare
- Endast 3 anordnare/huvudmän utan anmärkning.

Godshantering

100 poäng

- Se till att undervisningen omfattar körning, manövrering och hantering av olika typer av gods med hjullastare och lastbilsmonterad kran så att eleverna får möjlighet att tillgodogöra sig de moment som finns angivna i ämnes- och kursplanens syfte och centrala innehåll.
- Se till att undervisningen omfattar att eleverna får hantera olika typer av last-bärare, såsom EUR-pallar, burar och IBC-behållare så att eleverna får möjlighet att tillgodogöra sig de moment som finns angivna i ämnes- och kursplanens syfte och centrala innehåll.

Godshantering 100 poäng

- Se till att undervisningen omfattar aktuellt ämnes syfte och aktuell kurs centrala innehåll. Detta innebär att undervisningen ska behandla dels körning och manövrering av truckar på ett sådant sätt att eleverna ges förutsättning att utveckla sin förmåga att i bekanta och nya situationer manövrera truckar, dels hantering av gods med truck så att eleven ges förutsättning att med säkerhet och i bekanta och nya situationer hantera olika typer av gods med truck.

Godstrafik 200 poäng

- Se till att undervisningen omfattar hantering av utrustning för lastning, loss-ning och leverans av gods. Eleverna ska få möjligheter att planera, förbereda och utföra lastning av gods samt lastsäkring med val av lastsäkringsmetod så att eleverna får möjlighet att tillgodogöra sig de moment som finns angivna i ämnes- och kursplanens syfte och centrala innehåll.

Godstrafik 200 poäng

- Se till att undervisningen omfattar att eleverna får möjlighet att genomföra godstransportuppdrag som uppfyller kraven på yrkeskunnande. Detta innebär att undervisningen ska omfatta förmåga att planera och genomföra godstrans-porter med tung lastbil på ett säkert, miljömässigt och kvalitetsmässigt sätt enligt lagar och andra bestämmelser som reglerar verksamheten så att eleverna får möjlighet att tillgodogöra sig de moment som finns angivna i ämnes- och kursplanens syfte och centrala innehåll.

Godstrafik 200 poäng

- Se till att undervisningen omfattar aktuellt ämnes syfte och aktuell kurs centrala innehåll. Detta innebär att eleverna ska ges möjlighet att köra med tung lastbil på halt väglag och i mörker. De ska därvid ges möjlighet att vid körning i mörker få öva på ljusbehandling samt placering av fordon vid möte och omkörning med hänsyn till begränsning av sikten, samt vid körning med halt väglag få öva på val av växel, motorvarv och användning av övriga tekniska funktioner för ökad framkomlighet samt att anpassa hastigheten med hänsyn till väglaget.

Betygsättning

- Se till att läraren vid betygsättning i kurserna Godshantering - vux 100 poäng samt Godstrafik 200 poäng gör en sammantagen bedömning av elevens kunskaper i förhållande till de betygskriterier som gäller för kursen och sätter det betyg som bäst motsvarar elevens kunskaper. Samtliga kriterier för betyget E ska vara uppfyllda för att eleven ska kunna få ett godkänt betyg.

Rektors ansvar

- Se till att rektor, i samråd med aktuell arbetsplats, fattar beslut om vilka hela eller delar av kurser i utbildningen som ska förläggas till arbetsplats. Besluten ska fattas innan det arbetsplatsförlagda lärandet påbörjas och ska dokumenteras.
- För det fall rektor uppdrar åt någon annan att utföra uppgiften i punkten 1 ovan ska beslut om delegation fattas. En eventuell delegation måste avse en eller flera specifikt utpekade personer som har tillräcklig kompetens och erfarenhet att fatta beslutet. Om delegation används, inkom med en redovisning av vem som ska fullgöra uppgiften

Lärares berättelser

Lärares berättelser om bristande kvalitet

- I vår studie om lärares tolkning och tillämpning av de läroplansanknutna styrdokumenterna i komvux återkom många av de lärare vi intervjuat till frågor om marknadsorganiseringen och hur det påverkade deras arbete.
- Detta trots att vi INTE hade sådant fokus i studien eller frågade dem om marknadsorganiseringen.
- I det följande erbjuds ett urval av citat som indikerar flera problem inom komvux. Dessa citat stämmer väl överens med bilder som vi fått genom de olika forskningsprojekt vi bedrivit om komvux de senaste 20 åren där vi intervjuat ett stort antal aktörer som arbetar med och inom komvux.

Detaljstyrning av huvudman

- Vi ställer krav på våra externa leverantörer", det är ju det! Det är en politiskt ganska giftig skolform, särskilt just nu! Som ständigt är under lupp och kommunerna går in i vissa fall och försöker detaljstyra väldigt mycket. Ibland bra och kloka saker som vi absolut håller med om. Till exempel att eleverna ska skriva nationellt prov. Ja, jättegärna! Vissa är helt tvärtom, "ni får inte kräva att de ska skriva nationella prov" och sådant! Det känns som att det ofta handlar om vad de vill signalera i sin vux i mindre kommuner som är tvingade i att ha distans. Då känns det mer som en rent ekonomisk fråga. Då väljer de liksom, hur billigt kan vi få det? (1E, gymnasial, svenska, privat)

Olika behandling av elever beroende på kontrakt

- Eftersom det var en ganska stor kund, så att säga, med flera kommuner i en grupp och de tog ganska mycket tid och många började känna att "jag hinner inte med mitt jobb", och så vidare och lösningen var att "ja, men eftersom den här kommungruppen betalar så lite så får ni, liksom, minska på elevkontakten" och då blir det så här "jaha, vilken kommun kommer du ifrån? Nej, då får du bara fem minuter idag." Alltså, så gör man ju inte. Det går inte att jobba så... Och det blir en otroligt stor press som läggs på lärare och speciellt då ifall du har en elev som behöver mycket, som många av eleverna från just den här kommunen behövde, så- nej, men det blir ju superknepigt. (Gymnasial, historia, privat)

Överretablering

- Det är för många på marknaden!... Men sedan har du samhällskunskap 2 och historia 2 - då är det inte jättemånga som läser dem och samtidigt har våra elever ofta behov av att läsa ett antal fördjupningskurser för att få ihop antal poäng för sin gymnasieexamen. Då blir inte de här kurserna av för då har du kanske 10 aktörer som anordnare och så har du inte så många elever så ingenstans blir kursen av utan den står still och det är ett jättedilemma som drabbar eleverna faktiskt! (Gymnasial, historia, kommun)

Kommunala lärares bild av privata utförare

- Ja, men den tanken har jag tänkt också för att det är ju ganska enkelt att få ett betyg när man läser hos en extern aktör och vi vet att eleverna tar genvägar. De lämnar över uppgifter. De känner någon som läst kursen tidigare, de lämnar över uppgifterna. Den som rättar uppgifterna känner inte eleverna. Mina kollegor som har svenska ser på en gång att "ja, men det där har inte du skrivit". (Gymnasial, matematik, kommun)
- Ja, hela likvärdigheten försvinner för det finns ingen likvärdighet i att någon som är extern aktör måste tjäna pengar så genomströmningen måste finnas. Godkända betyg måste finnas för annars får man inga nya elever och då kan man inte gå in på upphandlingskriget, som jag kallar det. Det går inte för då förlorar man pengar. (Gymnasial, engelska och svenska som andraspråk, kommun)

Incitament att sätta för höga betyg

- ... en sak som har kommit upp, för att det har kommit flera gånger på sistone, är det här med ekonomin och hur vi får betalt, för vi får betalt per betyg och vi får mer betalt per godkända betyg än vi får för F eller om vi sätter streck för att vi inte har underlag. Det blir ju incitament till att sätta godkända betyg och det rimmar ju illa med att man– ja, vi ska ju inte göra det. Vi måste ju se till att eleverna faktiskt kan kunskapskraven. Där är en uppenbar motsättning. (Gymnasial, fysik och matematik, privat)

Rykten om skolor och elever som ”rör” på sig

- Den allra viktigaste frågan är givetvis att utbildningen är bra för eleverna och att de får rätt kunskaper, men nästa steg är likvärdigheten för jag har sett så dåliga exempel på att likvärdigheten inte fungerar, liksom, med hur man bedömer och elever hoppar mellan skolor för att de vet att det är lättare att sig igenom på en annan skola. Det är varken bra för samhället eller någon egentligen. Det kommer ju komma ut massa elever som inte kan vad de ska. (Gymnasial, fysik och matematik, privat)
- Så även mellan instanserna så blir det ju en krock och det är klart att skolor får rykten om sig också. "Den här skolan är det lättare att fuska på", "den här skolan ska du gå på om du vill ha mycket hjälp", och att inom mitt jobb så kan jag inte riktigt påverka det för att jag har, som sagt, inte riktigt möjlighet. (Grundläggande, engelska, privat)

Snabba kurser och glädjebetyg som konkurrensfördel

- Det är ju många aktörer som har fem veckor hos oss också! Alltså jag kommer på jättemånga exempel, eleverna är så missnöjda med att de inte får betyg hos oss! Vi är så hårda, vi är så stränga får man höra. Sedan går de till en privat aktör, klarar faktiskt kurserna snabbt med bra betyg i både SVA1, SVE1 och SVA3. Och sedan så bara får de inget jobb...det gör mig gråtfärdig när elever kommer tillbaka och säger "snälla, snälla! Jag har nu blivit klar med kursen, jag har C i liksom SVA3, jag får inget jobb!" Det finns även vissa som är läkare men de får inget jobb för de förstår inte patienterna. Där, "kan jag läsa om kursen?" nej för du har betyget! (Gymnasial, svenska och svenska som andraspråk, kommun)

Snabba kurser och glädjebetyg som konkurrensför del

- Ja eller en sån här fristående skola eller vad det finns nu då som poppar upp här för att ta emot elever. Och då tyvärr är det ju så att vi ser att de som kommer från vuxenutbildningen, de har oftast bättre än de som kommer från... Vi kallar dem snälle-betygen. (Gymnasial, barn och fritid, kommunal)

Ekonomi framför pedagogik

- Vi har haft mycket samtal på min arbetsplats om hur man formulerar sig. I stället för att prata om hur vi kan förbättra kurserna, hur vi kan nå ut, göra dem anpassade för elever, hur vi ska jobba med pedagogiska frågor så blir det snarare hur vi ska få elever att inte hoppa av för det kostar pengar... Det handlar inte om ett pedagogiskt uppdrag, det handlar om pengar. Både från kommunen, men också från de som säljer tjänsten och då hamnar allt– allt annat blir sekundärt på något vänster och det blir något för den enskilda läraren att ansvara för i stället för att arbetsplatsen som helhet ser över pedagogiska uppdrag, rättningsystem, kunskapskrav, hur allting kopplas ihop. (Grundläggande, engelska, privat)

Förslag på vidare läsning - Artiklar

Holmqvist, D. (2024) How auctions shape the value of education: Tendering-based procurement as management tool in adult education. *European educational research journal*. Diana Holmqvist, Per Andersson, Karolina Muhrman (2024) Fast delivery, on demand: how flexibility and individualization policy are enacted in Swedish municipal adult education *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*. Doi: 10.1080/20020317.2024.2339402

Per Andersson, Karolina Muhrman (2024) Discourses on quality in Swedish adult education. *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults*. Doi: 10.3384/rela.2000-7426.5072

Karolina Muhrman, Per Andersson (2024) Study and career counsellors: the hub of Swedish adult education *Research in Post-Compulsory Education*, Vol. 29, s. 1-21. Doi: 10.1080/13596748.2023.2285627

Johanna Mufic (2023) How the concept of the "chain of command" is construed through problematizations in Swedish adult education policy *International Journal of Leadership in Education*. Doi: 10.1080/13603124.2023.2272138

Johanna Mufic (2023) Discursive Effects of "Quality" Talk During a Quality Audit in Swedish Municipal Adult Education *Scandinavian Journal of Educational Research*, Vol. 67, s. 637-649. Doi: 10.1080/00313831.2022.2042844

Johanna Mufic (2023) 'And suddenly it's not so flexible anymore!': Discursive effects in comments from school leaders and staff about distance education *Studies in the Education of Adults*. Doi: 10.1080/02660830.2023.2249141

Mufic, J & Fejes, A (2022): 'Lack of quality' in Swedish adult education: a policy study, *Journal of Education Policy*, 37(2), 269-284. DOI: 10.1080/02680939.2020.1817567

Muhrman, K. & Andersson, P. (2022) Adult education in the wake of marketisation. *Studies in the education of adults*, 54(1), 25-42. Doi: 10.1080/02660830.2021.1984060

Mufic, J. (2022) 'Measurable but not quantifiable': The Swedish Schools Inspectorate on construing "quality" as "auditable". *International journal of lifelong education*, 41(2), 199-211. Doi: 10.1080/02601370.2022.2041747

Holmqvist, D., Fejes, A., & Nylander, E. (2021) Auctioning out education On exogenous privatisation through public procurement. *European Educational Research Journal*, 20(1), 102-117. Doi: 10.1177/1474904120953281

Förslag på vidare läsning - böcker

Dahlstedt, M., & Fejes, A. (red) (2024) Vägar fram: Den sociala rörlighetens banor i migrationens Sverige. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, P., Fejes, A., Köpsén, J., & Nylund, M. (2023) Lärares tolkning och tillämpning av styrdokument i kommunal vuxenutbildning. Stockholm: Skolverket.

Dahlstedt, M., & Fejes, A. (red) (2021) Utbildning i migrationens tid: Viljor, organisering och villkor för inkludering. Lund: Studentlitteratur.

Fejes, A., Muhrman, K. & Nyström, S. (red) (2020) Om vuxenutbildning och vuxnas studier: en grundbok. Lund: Studentlitteratur.

Fejes, A., Dahlstedt, M., Olson, M; & Sandberg, F. (2018) Medborgarskap och utbildning för vuxna: Om komvux, folkhögskola och medborgarskapandets praktiker. Lund: Studentlitteratur.

Förslag på vidare läsning - avhandlingar

Karlsson, T. (2023) Something to Do Something to Be: A study of students' vocational identity formation in adult education. Linköping university electronic press.

Mufic, J. (2022) "Quality Problems" in Swedish Municipal Adult Education: The Micropolitics of Quality Construed in the Audit Society. Linköping university electronic press.

Holmqvist, D.. (2022) Adult Education at Auction: On Tendering-Based Procurement and Valuation in Swedish Municipal Adult Education. Linköping university electronic press.